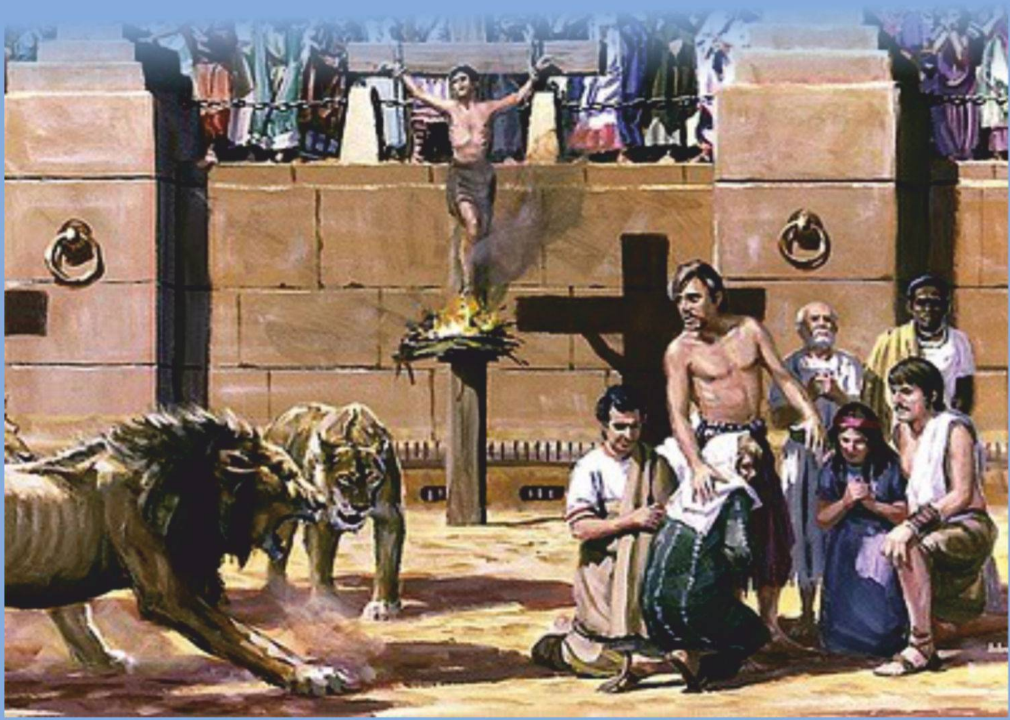
Călin Ioan Dușe

Persecuțiile și martirii creștini din secolul I

Presa Universitară Clujeană

CĂLIN IOAN DUȘE

•

PERSECUȚIILE ȘI MARTIRII CREȘTINI DIN SECOLUL I

Publicarea acestei cărți a fost finanțată prin Fondul de Dezvoltare al Universității Babeș-Bolyai 2023-2024.

The publication of this book was supported by the 2023-2024 Development Fund of the Babeș-Bolyai University.

CĂLIN IOAN DUȘE

PERSECUȚIILE ȘI MARTIRII CREȘTINI DIN SECOLUL I

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2024

Referenţi ştiinţifici:

Pr. Conf. univ. dr. habil. Alexandru Buzalic

Conf. univ. dr. Marius Telea

Sursă coperta I: *https://istoriiregasite.wordpress.com/2011/10/01/cauzele-persecutiilor-impotriva-crestinilor/#jp-carousel-18421*

ISBN 978-606-37-2307-0

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu, nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Părinților mei,
Ioan și Floarea

Fiicei mele, Dr. Teodora,
care prin nobila ei misiune contribuie
la alinarea suferințelor sufletești și trupești ale oamenilor

Fiului meu,
Ioan

Soției mele, Daniela Teodora,
trecută la cele veșnice în 8.04.2001.

Tuturor martirilor creștini din secolul I

Călin Ioan Dușe (n. 27.01.1971) este preot, lector univ. dr. la Facultatea de Teologie Greco-Catolică, Departamentul Oradea, din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.

În anul 2023 a susținut abilitarea la Universitatea din București cu teza: *Importanța studiului Sfinților Părinți pentru teologia contemporană*

În anul 2003 a obținut titlul de doctor în teologie, specializarea Patrologie și literatură post patristică cu teza: *Viața duhovnicească după Sfântul Simeon Noul Teolog și integrarea lui în spiritualitatea răsăriteană,* sub îndrumarea Arhid. Prof. univ. dr. Constantin Voicu.

Membru al Comisiei Naționale de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU), mandatul 2024-2028.

Membru al Asociației Internaționale de Studii Patristice AIEP-IAPS (Association Internationale d'Études Patristiques – International Association of Patristic Studies).

Membru fondator al Centrului de Studii Patristice și Literatură Creștină Antică (CSPLCA) din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.

Membru fondator al Centrului de Studii și de Cercetare de Frontieră în Teologie (CSCFT), Centre for Frontier Studies and Researches in Theology (CFSRT) al Facultății de Teologie Greco-Catolică din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Lista publicațiilor Pr. Lector Univ. Dr. Habil. Călin Ioan Dușe

Cărți:

Imperiul Roman și creștinismul în secolul I, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 836.

Imperiul Roman și creștinismul în timpul Sfântului Ignatie Teoforul Episcopul Antiohiei, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, pp. 510.

O minte sănătoasă într-un corp sănătos - Mens sana in corpore sano, Ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, pp. 536.

Imperiul Bizantin de la fondarea sa și până la sfârșitul Dinastiei Macedonene 330-1056, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021, pp. 725.

O minte sănătoasă într-un corp sănătos - Mens sana in corpore sano, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu - Lăpuș, 2021, pp. 368.

Imperiul Roman și creștinismul în timpul Sfântului Clement Romanul, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, pp. 572.

Imperiul Roman și creștinismul în timpul Părinților Apostolici, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019, pp. 475.

Viaţa duhovnicească după Sfântul Simeon Noul Teolog şi integrarea lui în spiritualitatea răsăriteană, Editura Logos 94, Oradea, 2007, pp. 254.

Studii:

The Appearance and Spread of Christianity in Antioch, în: revista *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Theologia Catholica Latina*, Nr. 1/2024, pp. 123-146.

Persecutions and the first martyrs în vol. *Istoria și viitorul unei Biserici – reflecții la 75 de ani de la intrarea în catacombe a BRU*, Simpozionul Internațional Oradea, 12-14 oct. 2023, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 136-153.

EASTERN MONASTICISM FROM ITS INCEPTION UNTIL THE 10TH CENTURY, în: Analele Universităţii din Craiova. Istorie, Anul XXVII, Nr. 2(42)/2022, pp. 7-20.

Saint Ignatius Theoforus, Bishop of Antioch, a model of martyrdom, în vol. *Martirii - reconciliere și unitate*, Simpozionul Internațional Oradea, 13-15 oct. 2022, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, pp. 206-330.

Sfântul Simeon Noul Teolog un model pentru creștinii de azi, Simpozionul *Sf. Simeon Noul Teolog (949-1022): 1000 de ani de la trecerea sa la cele veșnice*, Craiova, 28-29 noiembrie 2022, în curs de apariție.

The religious politics of the Byzantine Emperors in the 4th-9th centuries, în revista: Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina, Nr. 1/2022, pp. 71-93.

The Renaissance of Byzantium during the Macedonian Dynasty 867-1056, în revista: Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina, Nr. 2/2021, pp. 53-76.

Fotie, Simeon Metafrastul/Logofătul, Simeon Noul Teolog și Mihail Psellos, personalități reprezentative ale culturii și spiritualitații bizantine. în: vol. *Luminile românești toleranță și afirmare identitară în Transilvania sec. XVIII - XIX și în Europa de astăzi,* Simpozionul Internațional *Eclesiologia azi - sensul unei lumi în criză*, Oradea, 7-9 octombrie 2020, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021, pp. 137-175.

The evolution of the Byzantine Empire after the death of Emperor Constantine the Great until the tenth century, în: revista: Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina, Nr. 1/2021, pp. 5-26.

San Clemente Romano un modello di padre spirituale, în: vol. *Eclesiologia azi - sensul unei lumi în criză*, Simpozionul Internațional *Eclesiologia azi - sensul unei lumi în criză*, Oradea, 8-10 octombrie 2020, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021, pp. 147-181.

L'aparizione e la difusione del cristianesimo a Roma, în: revista: Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica, Nr. 1-2/2020, pp. 65-90.

The Didache of the first textbook for Christian education, în: vol. *Universitatea Babeș-Bolyai la o sută de ani - trecut, prezent și viitor,* Simpozionul Internațional Oradea, 10-13 octombrie 2019, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019, pp. 123-160.

Seneca, Quintilian, and Pliny the Younger, Exceptional Personalities of Roman Culture from the 1st Century AD, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, Nr. 1-2/2018-2019, pp. 125-144.

Sfântul Vasile cel Mare, un precursor al învățământului modern, în: vol. *Sapientia et Scientia Theologica: In honorem Renzo Lavatori per l'80 genetliaco* / prefazione di Sua Eccellenza Rev. ma Virgil Bercea; a cura di Anton Rus e Alberto Castaldini, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2018, pp. 186-211.

Il contributo dello impero romano allo sviluppo dello spirito europeo, în: vol. *Identitate națională și spirit european*, Simpozionul Internațional Oradea, 11-13 octombrie 2018, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018, pp. 121-147.

San Basilio il Grande un modello di educazinone e cultura, în: vol. *Educație și cultură Seminarul Greco-Catolic Oradea-225 de ani de existență*, Simpozionul Internațional: Oradea, 11-14 octombrie 2017, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 108-124.

Teologia Cristologica dei Padri Apostolici, în: vol. *Spe Salvi* credinţa, încrederea şi speranţa: istorie şi prognoze, Simpozionul Internaţional Oradea, 6-8 octombrie, 2017, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 44-52.

L'importance de la famille dans les écrits des Pères cappadociens, în: vol. *Şcoala Ardeleană*, ed. a X-a, cu tema *Familia creştină Fundamente antropologice, iubire şi sexualitate în celibat şi căsătorie*, Simpozionul Internațional Oradea 8-10 octombrie 2016, coordonator, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 105-11.

Demnitatea umană și afectarea ei în era globalizării, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, Nr. 1-2/2016, pp. 19-29.

Omilia către tineri a Sfântului Vasile cel Mare-un model de educație și cultură în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, Nr. 1-2/2016, pp. 31-47.

Euharistia Sfântului Simeon Noul Teolog, în: vol. *Şcoala Ardealeană - Biserică şi Societate*, Simpozionul Internațional Oradea, 29-31 octombrie 2014, coordonator, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 389-396.

Împăratul Constantin cel Mare - piatră de temelie în promovarea şi apărarea creştinismului, în: vol. *Epoca, personalitatea şi contribuţia împăratului Constantin*

cel Mare la libertatea şi consolidarea Bisericii creştine, Simpozionul Internațional Oradea, 23-24 Mai 2014, Editura Universităţii din Oradea 2014, pp. 286-315.

Aniversarea unui profesor de teologie, în: revista Altarul Banatului, Nr. 1-3/2014, pp. 151-171.

Părinţii Apostolici, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, Nr. 1-2/2014, pp. 123-130.

Importanţa scrierilor Sfântului Simeon Noul Teolog, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, Nr. 1-2/2014, pp. 131-140.

Constantin cel Mare şi creştinismul, în: vol. *Secularizarea şi Europa contemporană - particularităţile Europei Centrale şi de Est*, Simpozionul Internațional, Oradea 4-5 Martie 2011, coordonator ştiinţific, Galaxia Gutenberg, 2013, pp. 87-101.

Rugăciunea în tradiţia bizantină, un răspuns la secularizarea contemporană, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis, Nr. 1-2/2013, pp. 67-76.

Importanţa familiei în scrierile Sfinţilor Vasile cel Mare şi Grigore din Nazianz, în: vol. *Teologie şi spiritualitate în operele Sfinţilor Vasile cel Mare şi Grigore din Nazianz*, Simpozionul Internaţional Oradea, 28-30 Aprilie 2009, coordonator ştiinţific, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2013, pp. 122-132.

Imperiul Bizantin în timpul dinastiei Macedonenilor, în: vol. *In Memoriam Liviu Borcea (1936-2006) dascăl şi istoric*, coordonator Pavel Cherescu, Editura Universităţii din Oradea 2011, pp. 292-305.

Viaţa Sfântului Vasile cel Mare un model pentru tinerii de azi, în: vol. *Biserica în lumea contemporană Gaudium et Spes*, Simpozionul Internaţional Oradea, 3-4 aprilie 2008, coordonator științific, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008, pp. 117-132.

Sfântul Simeon Noul Teolog în spiritualitatea răsăriteană, în: vol. *230 de ani de la Înfiinţarea Eparhiei Române Unite de Oradea Mare* - trecut, prezent şi viitor, Simpozinul Internaţional Oradea, 9-11 mai, 2007, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008, pp. 121-139.

Importanţa virtuţilor pentru dobândirea mântuirii, în viaţa şi opera Sfântului Simeon Noul Teolog, în: vol. *Tradiţie şi modernitate în societatea românească în noul context creat de aderarea la Uniunea Europeană*, Simpozionul Internaţional Oradea, 9-10 octombrie, 2007, Editura Universităţii din Oradea, 2007, pp. 346-362.

Virtutea milosteniei în opera Sfântului Ioan Gură de Aur, în: vol. *Teologie şi Societate în opera Sfântului Ioan Gură de Aur la 1600 de ani de la intrarea sa în veşnicie*, Simpozionul Internaţional-Oradea, 22-23 mai 2007, Editura Universităţii din Oradea, 2007, pp. 262-276.

Conflictul Sfântului Simeon Noul Teolog cu Sincelul Ştefan, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Greco-Catholica Varadiensis, Nr. 2/2007, pp. 75-82.

Sfântul Ioan Gură de Aur propovăduitor al milosteniei, în: revista Teologia, Nr. 2/2007, pp. 136-163.

Exilul Sfântului Simeon Noul Teolog şi ultima parte a vieţii sale, în: revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Greco-Catholica Varadiensis, Nr. 1/2007, pp. 83-89.

Asceza la Sfântul Grigorie de Nyssa, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 1-2/2005, pp. 175-187.

Concepţia Sfântului Grigorie de Nyssa despre păcat, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 3-4/2004, pp. 78-87.

Integrarea Sfântului Simeon Noul Teolog în spiritualitatea răsăriteană, în: revista Orizonturi Teologice, volum omagial, 2001, pp. 140-145.

Desăvârşirea creştină la Sfântul Ioan Gură de Aur, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 4/2001, pp. 95-104.

Asceza în primele veacuri ale creştinismului, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 3/2001, pp. 87-101.

Îndumnezeirea după Sfântul Simeon Noul Teolog, în: revista Teologia, Nr. 2/2001, pp. 81-104.

Despătimirea şi lucrarea Sfântului Duh, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 2/2001 pp. 125-133.

Taina Sfintei Spovedanii la Sfântul Simeon Noul Teolog, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 1/2001, pp. 104-115.

Vederea luminii dumnezeieşti după Sfântul Simeon Noul Teolog, în: revista Teologia, Nr. 4/2000, pp. 102-121.

Taina Sfântului Botez la Sfântul Simeon Noul Teolog, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 3/2000, pp. 164-172.

Bizanţul în timpul Sf. Simeon Noul Teolog, în: revista Orizonturi Teologice, Nr. 1/2000, pp. 138-158.

Viaţa duhovnicească după Sf. Simeon Noul Teolog, în: revista Credinţa Ortodoxă, Nr. 2/1999, pp. 144-162.

Cuprins

Cuvânt înainte

Lucrarea Pr. Lect. Univ. Dr. Habil. Călin Ioan Dușe, *Persecuțiile și martirii creștini din secolul I*, continuă seria cărților destinate cunoașterii perioadei patristicii, atât sub aspectul literaturii creștine, a textelor antice care expun, prin transparență, puritatea doctrinară a credinței apostolice, cât și sub aspectul aprofundării contextului în care apare și își trăiește copilăria Biserica lui Hristos. Se propune, printr-un itinerar metodologic, o prezentare a patristicii în strânsă legătură cu ambientul geopolitic, cultural și spiritual al secolului I, oferindu-ne astfel un tablou complet asupra nașterii și dezvoltării inițiale a creștinismului.

După săvârșirea misterului pascal al patimii, morții, învierii și înălțării Domnului nostru Isus Hristos, discipolii au avut nevoie de discernământul spiritual în luarea deciziilor care priveau începuturile existenței Bisericii istorice. Prin revărsarea Spiritului Sfânt în ziua Cincizecimii/Rusaliilor, Cerul și pământul reunite „în" Hristos Isus. La plinirea timpurilor se transformă într-o icoană a Împărăției în care ceea ce este „chipul" vieții veacului care va veni intră în dinamismul „asemănării", al construirii lumii noi, marcată de trecerea istoriei în care se clădește, piatră pe piatră, edificiul Ierusalimului ceresc. În Biserica luptătoare, a creștinilor care trăiesc în istorie, asistența Spiritului Sfânt sudează unitatea Trupului mistic a lui Isus Hristos, dăruiește harurile sacramentale și se manifestă în orice moment în care planul universal de mântuire a tuturor neamurilor este încercat de puterile potrivnicului.

Colegiul Apostolilor și a ucenicilor lor reunit în jurul Sfântului Petru pune bazele organizatorice a Bisericii prin hirotonirea Episcopilor, urmează constituirea comunităților locale, credincioșii stabilesc nucleul celebrărilor liturgice,

a sacramentelor și sacramentaliilor, sunt formulate primele doxologii și mărturisiri de credință apostolică, misionarii pornesc în pelerinajul propovăduirii credinței până la marginile pământului.

Începe astfel istoria Bisericii scrisă de protagoniștii ei cu pana scriitorului și cu propriul sânge. Se împlineau cuvintele Mântuitorului : „*Vine ceasul când tot cel vă va ucide să creadă că aduce închinare lui Dumnezeu*" (Ioan 16, 2), în lume și totuși nu în dimensiunea profană a lumii (Ioan 17, 14), în unitatea de sfințenie și de trăire după voința lui Isus, „*Pentru ca toți să fie una*" (Ioan 17, 21). Nu este ucenicul mai mare decât Maestrul său, de aceea încercările prin care trece Isus, calea Crucii, suferința, moartea, fac parte din condiția existențială a oricărui creștin care știe că va și învia în Hristos. Numai omul transformat de har are o încredere mai presus de orice rațiune, are o experiență de viață interioară care îi dă curajul înfruntării răului și a îmbrățișării mărturiei de credință radicală prin martiriu: „*În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea*" (Ioan 16, 33).

Mărturia de credință adusă de comunitatea credincioșilor care aduc laudă prin rugăciune este pecetluită cu sângele martirilor începând cu Sfântul proto-martir Ștefan, trecând prin martirii tuturor timpurilor, neamurilor și Bisericilor locale, inclusiv a Fericiților Episcopi ai Bisericii noastre, în orice clipă fiind creștini care își mărturisesc credința în mod eroic într-o lume devenită ostilă față de valorile Evangheliei. Despre această realitate a persecuțiilor și a martiriului a perioadei începuturilor ne vorbește această carte.

În primul rând este un suport de curs destinat studenților, masteranzilor și doctoranzilor în teologie care facilitează procesul de predare-învățare a patristicii, părintele Călin Ioan Dușe pornind de la situarea în contextul istorico-cultural și spiritual a Părinților Bisericii, pentru o mai bună înțelegere a operelor lor și un pas spre cercetarea din domeniul teologiei patristice. Sinteza de față este utilă oricărui cercetător din domeniul teologiei în măsura în care oferă într-o formă imediat accesibilă rezultatele studiilor de specialitate clasice sau recente, facilitând parcurgerea diferitelor etape metodologice necesare redactării rezultatelor cercetării.

Aprofundând cunoașterea secolului I, a perioadei persecuțiilor și a martirologiului creștin, lucrarea de față devine o piesă importantă dintr-un mozaic care reunește toate elementele necesare unei priviri de ansamblu, ceea ce a făcut

deja Pr. Lect. Univ. Dr. Habil. Călin Ioan Dușe până acum. Îi dorim succes și inspirație ca să-și continue proiectul în această direcție, iar tuturor celor care vor lectura lucrarea de față le dorim lumina harului care să le clarifice misterele credinței și să le dăruiască în adâncul sufletului adevărata Pace a lui Hristos!

Pr. Conf. Univ. Dr. Habil. Alexandru Buzalic

Introducere

Cartea de față, *Persecuțiile și martirii creștini din secolul I,* prezintă un model pentru creștinii din secolul XXI, o aducere aminte despre cei care, prin martiriul lor, au pus bazele Bisericii creștine. Prin modul în care L-au propovăduit și mărturisit pe Mântuitorul Isus Hristos, plătind pentru credința lor cu propria viață, martirii reprezintă pentru noi modele nepieritoare. Prin această carte am deschis un proiect de cercetare, care, cu ajutorul Atotmilostivului Dumnezeu, se va întinde pe parcursul unei perioade mai îndelungate, urmând ca, în anii următori, să apară și alte cărți despre martirii din celelalte secole.

Lucrarea de față, *Persecuțiile și martirii creștini din secolul I,* este structurată pe șase capitole. Pentru ca cititorii să înțeleagă cât mai bine situația politică din secolul I, în primul capitol am prezentat Imperiul Roman din acest secol. Sunt prezentați împărații din secolul I, de la Octavian August la Traian. Din păcate, încă de la început, misiunea de propovăduire a Evangheliei a întâmpinat multe greutăți. Pentru a trece cât mai ușor peste aceste dificultăți, Mântuitorul Isus Hristos i-a pregătit pe Sfinții Apostoli, dar și pe urmașii lor avertizându-i că: ,,*În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea*" (Ioan 16, 33). El i-a avertizat, dar în același timp, i-a încurajat, spunându-le și demonstrând că El a biruit lumea.

La început autoritățile romane au tratat creștinismul cu indiferență, considerându-l o sectă iudaică. Împăratul Claudiu (41-54) este primul care a luat măsuri, ce i-au afectat pe creștini. Așa după cum consemnează istoricul Suetoniu, în anul 49, împăratul Claudiu a dat ordin ca toți evreii din Roma să fie expulzați, datorită tulburărilor pe care le provocau în legătură cu *Chrestus*:

,,*Expulză din Roma pe evrei, care se agitau mereu, instigați de Chrestus*"[1]. Despre această expulzare a evreilor amintește și Sfântul Apostol și Evanghelist Luca: ,,*După acestea, Pavel, plecând din Atena, a venit la Corint. Și găsind pe un iudeu, cu nume Acvila de neam din Pont, venit de curând din Italia, și pe Priscila, femeia lui, pentru că poruncise Claudiu ca toți iudeii să plece din Roma, a venit la ei*" (F. Ap. 18, 1-2). Expulzarea evreilor din Roma îi amenința și pe creștinii care proveneau dintre iudei, așa cum au fost soții Acvila și Priscila.

Persecuțiile împăraților romani din secolul I au fost declanșate de către Nero, în anul 64. După informațiile din *Martirologium Hieronimian*, în timpul acestei persecuții au primit martiriul 977 sau 979 de creștini. Tradiția ne spune că în timpul acestei persecuții au primit martiriul și Sfinții Apostoli Petru și Pavel[2].

Domițian (81-96) a fost considerat cel de al doilea împărat roman care i-a persecutat pe creștini. Persecuția declanșată de către el nu a ajuns să fie sistematică și generalizată, datorită morții sale din anul 96. În timpul acestei persecuții, Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan a fost exilat în insula Patmos.

Cu toate că împăratul Traian (98-117) a fost considerat de către contemporanii săi cel mai bun conducător (*optimus princeps*) al Imperiului Roman, el este al treilea împărat persecutor al creștinilor. Împăratul Traian a emis primul *rescript* împotriva creștinilor, el fiind o măsură de persecutare restrânsă geografic. Acest document a stabilit în mod legal vinovăția creștinilor, nu pentru crime de drept comun, ci numai pentru credința lor[3]. În timpul domniei lui au primit martiriul Sfântul Ignatie Teoforul și Sfântul Simeon al Ierusalimului, în anul 107.

Despre împărații din secolul I, dar și despre o scurtă incursiune în istoria Imperiului Roman, cititorii pot afla mai multe informații din cartea: *Imperiul Roman și creștinismul în secolul I*, publicată la Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 836.

1. C. Tranquillus Suetonius, *Viețile celor doisprezece Caesari*, *Claudius*, XXV, Traducerea de David Popescu și C.V. Georoc, Studiu introductiv de David Popescu, Editura 100+1 Gramar, București, 2005, p. 301.
2. *Istoria bisericească universală,* Vol. I, De la întemeierea Bisericii până în anul 1054. Manual pentru Facultățile de Teologie din Patriarhia Română, Ediția a II-a, revizuită. Coordonator: Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, Pr. Prof. Dr. Daniel Benga, Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr, Pr. Prof. Dr. Adrian Gabor, Pr. Prof. Dr. Ioan-Vasile Leb, Pr. Prof. Dr. Constantin Pătuleanu, Editura Basilica, București, 2021, p. 119.
3. Ibidem, pp. 119-120.

În capitolul al doilea, al cărții sunt prezentate personalitățile culturale din secolul I: Seneca, Quintilian, Tacit, Pliniu cel Tânăr și Suetoniu. Prin opera sa vastă, Seneca rămâne una din marile personalități ale epocii sale. El a urmărit, cu prioritate, perfecționarea vieții morale, subliniind necesitatea unei permanente autoeducații a omului[4]. De aceea el a reușit ca, pe parcursul timpului, să fie o sursă de inspirație pentru multe personalități culturale și filosofice, dar și pentru unii dintre Părinții Bisericii și moraliștii creștini. Personalitatea lui Seneca a fost apreciată și de către Sfântul Ieronim (347-420)[5], care spune că: „*a dus o viață foarte cumpătată*; și că *a ales să ocupe printre ai săi locul pe care-l are Pavel la creștini*”[6].

Personalitatea lui Quintilian a fost apreciată nu doar de către contemporanii săi, dar și de către generațiile următoare. Din opera lui Quintilian a citat Sfântul Ieronim (347-420), Rufin de Aquilea (345-410), dar și Cassiodor (490-580). De asemenea, *Institutio Oratoria* poate fi considerat primul tratat sistematic de pedagogie, o piatră de temelie pentru școlile medievale de retorică, dar și pentru cele din perioada renascentistă. Quintilian a fost un adversar al filosofilor și al pretențiilor acestora conform cărora numai ei pot crește un om înțelept. El spune că un orator instruit cu adevărat este un om rațional care își face datoria și care poate să fie la fel de înțelept ca și filosofii[7].

Multe din regulile metodice și principiile didactice promovate de Quintilian sunt valabile și azi, și de aceea, pe bună dreptate, îl putem considera ca fiind un precursor al pedagogiei moderne[8].

Prin opera sa, de o valoare impresionantă, Tacit este cel mai valoros scriitor roman, dar și unul dintre cei mai mari scriitori pe care i-a oferit Antichitatea greco-romană[9].

---

4. Marius Telea, *Introducere în cultura și civilizația romană*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2021, pp. 119-120.
5. Călin Ioan Dușe, *Imperiul Roman și creștinismul în secolul I*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 259-260.
6. Sfântul Ieronim, *Despre bărbații iluștri, Despre viețile Apostolilor, Despre cei doisprezece învățători*, Ediția a II-a Introduceri, traduceri și note de Dan Negrescu, Editura Paidea, București, 2021, pp. 34-35.
7. N. A. Mașchin, *Istoria Romei antice*, traducere de Ion Parocescu și Anton Herescu, Editura de Stat, București, 1951, p. 355.
8. Călin Ioan Dușe, op. cit., pp. 266-267.
9. Ibidem, p. 271.

Din scrierile care au rămas de la Pliniu cel Tânăr avem o adevărată sursă de informații pentru cunoașterea vieții romane din timpul împăratului Traian. În corespondența dintre Pliniu cel Tânăr și împăratul Traian se păstrează două scrisori, din anul 112. Acestea sunt importante pentru istoria creștinismului, deoarece, în calitatea sa de guvernator, dar și de judecător, el era nedumerit în legătură cu procedeele juridice ce trebuiau aplicate în cazul creștinilor, pe care trebuia să-i judece[10]. Suetoniu, alături de Tacit, este un mare istoric care, prin erudiție și cultura sa enciclopedică, i-a depășit pe înaintași. De asemenea, Suetoniu este creatorul biografiei ca gen de prezentare a faptelor istorice și de aceea el a avut o mare influență asupra generațiilor următoare.

Capitolul al treilea intitulat *Filosofia și religia la romani*, prezintă filosofia și religia romană, dar și cultele orientale care au pătruns la Roma. Romanii au fost un popor practic care, pe parcursul istoriei lor, s-au concentrat mai mult asupra problemelor juridice și administrative, politice și militare, iar în domeniul filosofiei n-au avut contribuții originale notabile.

Dintre curentele filosofice, stoicismul a fost cel mai răspândit și influent curent filosofic din Imperiul Roman, până când creștinismul a devenit religie de stat. Seneca, Epictet, dar și împăratul Marcus Aurelius au fost cei mai importanți filosofi ai stoicismului roman[11]. Un alt curent filosofic, care a cunoscut o largă răspândire în lumea romană a fost epicureismul. Succesul de care s-a bucurat stoicismul și epicureismul în lumea romană, se datorează mai ales afinităților pe care le-au avut aceste doctrine cu caracterul și concepția de viață a romanilor, dar și cu preferința lor pentru ecletism (lipsa unor idei originale și capacitatea de a alege din mai multe sisteme de gândire ceea ce este mai bun)[12], o modalitate ce corespundea cu spiritul lor eminamente practic[13].

Scepticismul a fost un alt curent filosofic, care a reușit să ocupe un loc destul de important în cadrul societății romane.

Pe parcursul timpului, religia romanilor a fost influențată de religia etruscilor, și de cea a grecilor. Cu toate acestea, ei au reușit să-și păstreze amprenta spiritului practic roman. Astfel, romanii s-au limitat la practicarea strictă a

10. Pr. Conf. Dr. Marius Țepelea, *Texte alese din istoria bisericească universală*, Editura Universității din Oradea, 2008, pp. 89-90.
11. Călin Ioan Dușe, op. cit., p. 291.
12. Marius Telea, op. cit., p. 121.
13. Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației* II, Editura SAECULUM I.O., București, 2013, p. 328.

ritualurilor și, de aceea, nu vom găsi la ei scrieri de filosofie religioasă sau cu caracter religios-literar, în care să fie glorificate faptele zeilor ca și la greci. La romani, mitologia nu a cunoscut o dezvoltare așa de mare ca și la greci, iar zeii lor, înainte de influența greacă, nu au avut înfățișări umane și statui.

Cu timpul, cultul împăratului va deveni o tradiție la romani, chiar dacă au fost și unele proteste împotriva divinizării unor împărați, care au fost nevrednici. Din cauza acestui cult al împăratului, pe parcursul istoriei, creștinii vor avea mult de pătimit. Cultul imperial a început să se dezvolte tot mai mult, iar celelalte culte vechi au rămas în umbră, cu excepția lui Jupiter Optimus Maximus.

Libertatea pe le-au acordat-o romanii provinciilor cucerite a făcut ca acestea să se dezvolte, dar mai ales cele orientale. Astfel, prin diferite mijloace, ei au adus la Roma civilizația orientală, care era mult superioară celei romane. Tot acum vor fi aduse în Italia, în sudul peninsulei, dar în special la Roma, cultele religioase orientale. Acestea vor răspunde și mai bine nevoilor religioase ale romanilor, pentru că vechea lor religie a devenit tot mai formalistă și rece. În această perioadă, cultele orientale vor pătrunde și vor aduce la Roma divinități ale popoarelor supuse. Ele își vor găsi locul în Panteonul roman, ducând la sincretismul religios, care va domina scena religioasă a Imperiului Roman până la sfârșitul său[14].

În capitolul patru sunt prezentate persecuțiile din secolul I, dar și cauzele care au dus la apariția lor. Cel care a suferit cu adevărat din cauza urii și a excluderii a fost Mântuitorul Isus Hristos. Din păcate, încă de la apariția sa creștinii au fost victime ale păgânilor și iudeilor în primele trei secole. Astfel, Sfântul Arhidiacon Ștefan a fost primul creștin care a primit martiriul în anul 36.

Capitolul al cincilea este intitulat *Persecuțiile și martiriul Sfinților Apostoli*. După ce a fost martirizat Sfântul Arhidiacon Ștefan, prigoana se va răspândi asupra întregii comunități creștine din Ierusalim. În activitatea lor de propovăduire a Evangheliei, Sfinții Apostoli au înfruntat multe suferințe, chinuri și persecuții. Astfel, în acest capitol cititorii au posibilitatea de a vedea prin ce fel aceștia au primit martiriul.

În capitolul al șaselea sunt prezentate persecuțiile și martiriul celor 70/72 de Apostoli ai Mântuitorului Isus Hristos, dar și al unor sfinți care au fost

14. Călin Ioan Dușe, op. cit., pp. 322-323.

contemporani cu ei. Nu toți cei 70/72 de Sfinți Apostoli au primit martriul, iar în carte i-am cuprins doar pe cei care s-au învrednicit să primească cununa martiriului. Despre suferințele și martiriul unora dintre ei avem informații din Sfânta Tradiție, dar și din Sfânta Scriptură: „*Alții au suferit batjocură și bici, ba chiar lanțuri și închisoare; Au fost uciși cu pietre, au fost puși la cazne, au fost tăiați cu fierăstrăul, au murit uciși cu sabia, au privit în piei de oaie și în piei de capră, lipsiți, strâmtorați, rău primiți. Ei, de care lumea vrednică, au rătăcit în pustii, și în munți și în peșteri, și în crăpăturile pământului*" (Evrei 11, 36-38). Ei au fost modele pentru martirii din secolele următoare, dar pentru creștinii din toate timpurile, așa după cum ne îndeamnă și Sfântul Apostol Pavel: „*Aduceți- vă aminte de mai-marii voștri care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința*" (Evrei 13, 7).

Cartea de față se adresează studenților, masteranzilor, dar și doctoranzilor, reprezentând o introducere într-o tematică deosebit de vastă și importantă. De asemenea, ea se adresează celor care sunt pasionați de istoria, cultura și filosofia creștinismului, a culturii și filosofiei Imperiului Roman, dar și de persecuțiile prin care a trecut Biserica din secolul I. Prin această carte am deschis un drum spre reflecție și cercetare, urmând ca volumele cercetările ulterioare să aducă mai multă lumină asupra persecuțiilor și martiriului prin care au trecut creștinii din secolul I. Cercetarea mai atentă a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții va lămuri multe dintre confuziile, pe care le-au făcut unii autori, atunci când au scris despre sfinții și martirii din secolul I.

De un mare ajutor la această lucrare mi-au fost cărțile pe care le-am publicat în anii anteriori: *Imperiul Roman și creștinismul în secolul I*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 836; *Imperiul Roman și creștinismul în timpul Sfântului Ignatie Teoforul, Episcopul Antiohiei,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, pp. 510; *O minte sănătoasă într-un corp sănătos - Mens sana in corpore sano*, Ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, pp. 536; *Imperiul Bizantin de la fondarea sa și până la sfârșitul Dinastiei Macedonene 330-1056*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021, pp. 725; *Imperiul Roman și creștinismul în timpul Sfântului Clement Romanul,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, pp. 572; *Imperiul Roman și creștinismul în timpul Părinților Apostolici,* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019, pp. 475. Informațiile

pe care le-am folosit din aceste cărți, dar și cele din studiile publicate au fost trecute în notele de subsol și în bibliografie.

Doresc ca, prin această carte, să aduc o umilă contribuție și recunoștință tuturor martirilor din secolul I, care reprezintă modele nepieritoare pentru toate generațiile: *„De aceea și noi, având împrejurul nostru atâta nor de mărturii, să lepădăm orice povară și păcatul ce grabnic ne împresoară și să alergăm cu stăruință în lupta care ne stă înainte*" (Evrei 12, 1).

Concluziile scot în evidență curajul de care au dat dovadă martirii din secolul I. Ei reprezintă adevărate modele și ancore pentru creștinii din toate timpurile, dar mai ales pentru cei de azi. Prin activitatea lor misionară ei au reușit să pună bazele Bisericii din secolul I.

În încheiere, mulțumesc Atotputernicului și Milostivului Dumnezeu, dar și celor care în diferite moduri m-au ajutat la apariția acestei cărți. Mulțumirile mele se îndreaptă către Pr. Conf. univ. dr. habil. Alexandru Buzalic și Conf. univ. dr. Marius Telea, referenții științifici ai acestei cărți.

De asemenea, doresc să aduc calde mulțumiri ostenitorilor de la Editura Presa Universitară Clujeană, în special doamnei director Codruța Săcelean și domnului Vasile Moraru, pentru colaborarea și sprijinul din acești ani, în care am reușit să publicăm 7 cărți.

Abrevieri

AAB Abhandlungen, Academia de Berlín. Phil.-hist. Klasse, 1815ss.

AAM Anzeiger der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1864 ss.

AAT Atti della Accademia delle Scienze di Torino, Classe di Scienze morali, storiche e filologiche, Torino.

AB Analecta Bollandiana, Bruxelles.

ABan Revista Altarul Banatului, Timișoara.

AC Antike und Christentum (J. Dölger) 1929-1950, Münster in Westfalen.

ACL L'Antiquité Classique, Louvain.

ACO Acta Conciliorum Oecumenicorum, ed. por E. Schwartz, Berlin, 1914ss.

ACW Ancient Christian Writers, edit. J. Quasten and J.C. Plumbe, Westminster Md.

AE'Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς, Ἀθήνα.

AEHEH Annuaire de l'École Pratique des Hautes Études, IVe section, sciences historiques et philosophiques, Paris.

AER American Ecclesiastical Review, Washington.

AFL Annuaire de l'École Pratique des Hautes Études, IVe section, sciences historiques et philosophiques, Paris.

AFLNice Annales de la Faculté des Lettres et Sciences Humaines de Nice, Nice.

AFTASS Anuarul Facultății de Teologie "Andrei Șaguna", Sibiu.

AGP Archiv für Geschichte der Philosophie, Berlín, 1889-1932.

AGWG Abhandlungen der Gesellschaft der Wissenschaften, Göttingen.

AHD Archives d'histoire doctrínale et littéraire, París, 1926ss.

AIPh Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves. París-Bruxelles, 1932ss.

AJA American Journal of Archaeology, Princeton, 1885ss.

AJPh American Journal of Philology, Baltimore, 1880ss.

AKK Archiv für katholisches Kirchenrecht, Mainz, 1857ss.

AL Acta Lingüistica, Copenhagen.

ALMA Archivum latinitatis medii aevi (Bulletin du Cange), París-Bruxelles, 1924ss.

ALW Archiv für Liturgiewissenschaft, Regensburg.

AOAW Anzeiger der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philos.-hist. Klasse, Wien.

ANAF Ante-Nicene Fathers, Buffalo-New York.

Ang Angelicum, Roma, 1924ss.

ANL Ante-Nicene Christian Library, Edinburgh.

Ant Antonianum, Roma, 1926ss.

AnThA L'Année Théologique Augustiníenne, París.

APF Archiv für. Papyrusforschung, Leipzig, 1901ss.

Aph Archives de Philosophie, París.

AR Revista Altarul Reîntregirii, Alba Iulia.

AR Archivum Romanicum, Firenze.

ArOr Arhiv Orientálni, Praga.

ARW Archiv für Religionswissenschaft, Berlín-Leipzig, 1898ss.

ASS Acta Sanctorum, es. por los Bolandistas, Antwerp y Bruselas, 1634ss.

AST Analecta Sacra Tarraconensis, Barcelona, 1925ss.

AT Année théologique, Paris.

ATG Archivo Teológico Granadino, Granada, 1938ss.

ATR Anglican Theological Review, New York.

AtTor Atti dell' Accademia delle Scienze di Torino, Torino.

Aug Augustiniana, Louvain, 1951ss.

AugMag Augustinus Magister, Congrés International augustinien, París, 21-24 septembre 1954. Vol. l e 2: Comunicazioni; vol. 3: Atti. París, 1954-1955.

ASH Ac Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest.

AUS Annali dell'Instituto Italiano per gli Studi Storici, Napoli.

BAB Bulletin de la Classe des Lettres de l'Académie Royale de Belgique, Bruxelles.

BAC Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 1945ss.

BAGB Bulletin de l'Association G. Budé, París.

BALAC Bulletin d'ancienne littérature et d'archéologie chrétienne, París.

BAPC Bulletin of the Polish Academy, Krakow.

Bazma Ep (Polyhistor) Journal of the Mechitarista, Venecia, 1843ss.

BBI Bulletin of the Byzantine Institute, Boston.

BBR Bulletin dé l'Institut historique belge de Rome.

BCC Biblioteca Clásica del Catolicismo, Madrid.

BEHE Bibliothéque de l'École des Hautes Études, París.

BEΠ Βιβλιοθήκη' Ελλήνων Πατέρων και Εκκλησιαστικών Συγγραφέων (editată de: Ἀποστολικής Διακονίας τής Εκκλησίας τής ,Ελλάδος), 'Αθήνα, 1955 ş.urm.

Bess Bessarione, Roma, 1896ss.

BFC Bollettino di Filología Classica, Torino.

BFTh Beiträge zur Förderung der Theologie, Gütersloh.

BGDS Beitráge zur Geschichte der deutschen Sprache.

BHM Bulletin of the History of Medicine, Baltimore.

BHTh Beitráge zur historischen Theologie, Tübingen, 1929ss.

Bibl Bíblica, Roma, 1920ss.

BICS Bulletin of the Institute of Classical Studies of the University of London.

BiNJ Bijdragen van de Philosophische en Theologische Faculteiten der Nederlandsche Jezüeten, Roermond-Maastricht, 1938ss.

BiZ Biblische Zeitschrift, Paderborn-Freiburg 1903-1939, 1957ss.

BJ Bursianis Jahresbericht über die Fortschritte der klassischen Altertumswissenschaft, Leipzig.

BJR Bulletin of John Rylands Library, Manchester.

BKP Beiträge zur klassischen Philologie, Mannheim.

BKV Bibliothek der Kirchenväter, Kempten und München.

BKV' Bibliotek der Kirchenváter, ed O. Bardenhewer, T. Schermann, C. Weyman, Kempten und München, 1911ss.

BKV'' Bibliothek der Kirchenváter, Zweite Reihe, ed. por O. Bardenhewer, J. Zellinger, J. Martin, München, 1932ss.

BLE Bulletin de littérature ecclésiastique, Toulouse.
BM Benediktinische Monatsschrift, Beuron, 1919ss.
BNJ Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, Athen.
BOR Biserica Ortodoxă Română, Bucureşti.
BoS Bogoslovska Scotra, Zagreb, 1912ss.
BoZ Bonner Zeitschrift für Theologie und Seelsorge, Düsseldorf, 1925ss.
BPEC Bollettino del Comitato per la preparazione dell'Edizione nazionale del Classici greci e latini, Roma.
BTAM Bulletin de Théologie Ancienne et Médiévale, Louvain,1929ss.
BV Bogoslvni Vestnik, Lubiana, 1921ss.
BVM Bologolovskij Vestnik, Mosca, 1892ss.
ByF Byzantinische Forschungen.
BYZ Byzantion, Bruxelles.
BZ Byzantinische Zeitschrift, Leipzig-München.
CBQ The Catholic Biblical Quarterly, Washington.
CC Civiltà Cattolica, Roma.
CCL Corpus Christianorum Series Latina, Turnhout, Paris.
CD La Ciudad de Dios, Madrid, 1891ss.
CDA Godisnik na Duchovna Akademia, Sofia.
CE The Catholic Encyclopedia, New York, 1907-1914; Supl. 1922.
Ch Das Konzil von Chalkedon, Geschichte und Gegenwart, ed. por A. Grillmeier y H. Bacht. Würzburg, I (1951), II (1953), III (1954).
CH Church History, Chicago.
CHR The Catholic Historical Review, Washington DC.
CJ Classical Journal, Chicago.
CO Revista Credința Ortodoxă, Alba Iulia.
Col Colecția
CM Classica et Mediaevalia, Kopenhagen.
CPh Classical Philology, Chicago.
CPS Corona Patrum Salesiana, Turín.
CPT Cambridge Patristic Texts.
CR The Classical Review, London-Oxford.
CRI Comptes-rendus de l`Académie des Inscriptions et Belles Lettres, Paris.
CRAI Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris.

CSCO Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, Paris.
CSEL Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Wien.
CSHB Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn, 1828-1897.
CTh Collectanea Theologica, Lwow, 1920ss.
CQ Classical Quarterly, London-Oxford.
CQR The Church Quarterly Review, London.
DA Dissertation Abstracts. Ann Arbor, Michigan.
DAC Dictionary of the Apostolic Church, ed. por J. Hastings, Edinburgh, 1915-1918.
DAL Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie, Paris.
DAp Dictionnaire Apologétique, ed. por A. d'Alés, París, 1925ss, 4.8 ed.
DB Dictionnaire de la Bible, ed. por F. Vigouroux, París,1895-1912; Supl. 1926ss.
DCA Dictionary of Christian Antiquities, ed. por W. Smith y S. Cheetham, London, 1875-1880, 2 vols.
DCB Dictionary of Christian Biography, Literature, Sects and Doctrines, ed. por W. Smith y H. Wace, London, 1877-1887, 4 vol.
DCS Die Griechischen Christlichen Schriftsteller, Berlin.
DDC Dictionnaire de droit canonique, ed. por V. Villien, E. Magnin, R. Naz. París 1924ss.
DECA Dictionnaire encyclopédique du christianisme ancien, Angelo di Berardino, François Vial, 2 vol., Ed. du Cerf, Paris, 1990.
d.Hr. după Hristos.
DHC Documents Illustrative of the History of the Church, ed. por B. J. Kidd, London, 1938, 2 vol.
DHG Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastique, ed. port A. Baudrillart, París, 1912ss.
ΔIEE Δελτίον τής Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας τής Ελλάδος, 'Αθήνα.
DLZ Deutsche Literaturzeitung für Kritik der internationalen Wissenschaft, Berlín, 1880ss.
ΔMB Δελτίον Βιβλικών Μελετών, Αθήνα.
DOP Dumbarton Oaks Papers, Cambridge (Mass.), 1941ss.
DOS Dumbarton Oaks Studies, Cambridge (Mass.), 1950ss.

DR Downside Review, Downside Abbey (Bath).
DSp Dictionnaire de spiritualité, Paris, 1932-1995.
DSt Dominican Studies, Oxford, 1948ss.
DT Divus Thomas, Fribourg, 1914ss.
DTC Dictionnaire de Théologie Catholique, ed. por A. Vacant, E. Mangenot y E. Amann, Paris, 1927.
DTP Divus Thomas, Piacenza, 1880ss.
DTT Dansk Teologisk Tidsskrift, Kobenhavn.
EA Enchiridion Asceticum, ed. por M. J. Rouet de Journel y J. Dutilleul. 4.s ed. Barcelona, 1947.
EB Estudios Bíblicos, Madrid.
EBrit Encyclopaedia Britannica, 14.* ed. Chicago, London, Toronto, 1929ss.
EC Enciclopedia Cattolica, Roma, 1949-1954.
ECl Estudios Clasicos, Madrid.
ECQ Eastern Churches Quarterly, Ramsgate, 1936ss.
EE Estudios Eclesiásticos, Madrid.
EEBS ,Επετνπίς της `Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, Atene.
EH Enchiridion Fontium Historiae Ecclesiasticae Antiquae, ed. por C. Kirch; 6.* ed. por L. Ueding. Barcelona, 1947.
EHPR Études d'Histoire et de Philosophie Religieuse
EHR English Historical Review, London, 1886ss.
EIBMBOR Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
EJb Eranos Jahrbuch, Zürich.
EL Ephemerides Liturgicae, Roma, 1887ss.
EM Estudios Marianos, Madrid.
EO Echos d'Orient, Paris.
Eos Eos. Commentarii Societatis Philologicae rolonorum, Lwow, 1894ss.
EP Enchiridion Patristicum, ed. por M. J. Rouet de Journel, 18.a ed. Friburgo de Br., 1953.
EPhM Ephemerides Mariologicae, Madrid.
ErJB Eranos Jahrbuch, Zürich.
Et Études, Paris, 1856ss (hasta 1896: Études religieuses).
EtByz Études Byzantines, Paris, 1943-1945.

EtC Études Classiques, Namur.

ETL Ephemerides Theologicae Lóvánienses, Louvain, 1924ss.

ΕΕΘΣΠΘ ᾽Επιστημονική Ἐπετηρις τής Θεολογικής Σχολής τού Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

ΕΦ Εκκλησιαστικός Φάρος, ᾽Αλεξάνδρεια.

EThL Ephemerides Theologicae Lovanienses, Louvain.

ES Enchiridion Symbolorum, ed. por H. Denzinger y C. Rahner. 30. a ed. Friburgo de Br., 1955.

ExpT The Expository Times, Edinburgh, 1898ss.

FC The Fathers of the Church, ed. por R. J. Deferrari, New York, 1947ss.

FF Forschungen und Fortschritt, Berlín, 1925ss.

FKDG Forschungen zur Kirchen-und Dogmengeschichte, Göttingen, 1953ss.

FLDG Forschungen zur christliche Literatur und Dogmengeschichte, Paderborn.

Folia Folia Studies in the Christian Perpetuation of the Classics, New York, 1947ss.

FuPat Fuentes Patristicas, Madrid, 1994.

FP Florilegium Patristicum, Bonn.

FRL Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testamentes, Göttingen.

FS Franciscan Studies, St. Bonaventure (N.Y.), N. S., 1941ss.

FThST Freiburger theologische Studien, Freiburg de Br., 1910ss.

FZPT Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie, Freiburg.

Gab Abhandlungen der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen.

GB Glasul Bisericii, București.

GCS Die Griechischen Christlichen Schriftsteller, Berlin.

GDA Godisnik na Duchovna Akademia, Sofia.

GGA Göttingische Gelehrte Anzeigen, Göttingen.

Gior Fil Giornale Italiano di Filologia, Napoli.

Gno Gnomon. Kritische Zeitschrift für die gesamte Altertums wissenschaft, München, 1925ss.

Greg Gregorianum, Roma.

GTT Gereformeerd Theologisch Tijdschrift, Aalten.

HA Handes Amsorya, Monatsschrift für Armenische Philologie, Wien.

HAPhG Heidelberger Abhandlungen zur Philosophie und ihref Geschichte. Heidelberg.

Hermathena Hermathena. A Series of Papers on Literature, Science and Philosophy, Dublin-London, 1874ss.

Hermes Hermes. Zeitschrift für klassische Philologie, Berlin, 1866ss.

HispS Hispania Sacra, Madrid Barcelona.

E. Hennecke-W. Schneemelcher, Neutestamentliche Apokryphen in deutsche Übersetzung, 3. völling neubearbeitete Auflage, I-II, Tübingen, 1959, 1964.

HJ The Hibbert Journal, London, 1902ss.

HJG Historisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft, München-Köln.

HS Harvard Studies and Notes in phil. and lit., Cambridge (Mass.).

HSCP Harvard Studies in Classical Philology, Cambridge (Mass.).

HThR The Harvard Theological Review, Cambridge (Mass).

HTS Harvard Theological Studies, Cambridge (Mass.).

HVS Historische Vierteljahrsschrift, Leipzig, 1898-1937.

HZ Historische Zeitschrift, München-Berlin, 1859ss.

IER The Irish Ecclesiastical Record, Dublín, 1864ss.

IKZ Internationale Kirchliche Zeitschrift, Berna.

Isis Isis. Quarterly Organ of the History of Science Society, Bruges-Cambridge (Mass.), 1913ss.

ITQ The Irish Theological Quarterly, Dublin, 1864ss.

î.Hr. înainte de Hristos.

JA Journal Asiatique, Paris.

JAC Jahrbuch für Antike und Christentum, Münster.

James M. R. James, The Apocryphal New Testament, Oxford, 1924.

JbAC Jahrbuch für Antike und Christentum, Münster.

JBL Journal of Biblical Literature, New Haven.

JDAI Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts, Berlin, 1886ss.

JEH The Journal of Ecclesiastical History, London.

JHS Journal of Hellenic Studies, London, 1880ss.

JL Jahrbuch für Liturgiewissenschaft, Münster, 1921-1941.

JLH Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie, Kassel, 1955ss.

JNES Journal of Near Eastern Studies, Chicago, 1942ss.

JOBG Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft, Viena, 1951ss.

JQR Jewish Quarterly Review, Philadelphia, 1888ss.

JR The Journal of Religion, Chicago.

JRH The Journal of Religious History, Sydney.

JRS Journal of Roman Studies, London.

JS Journal des Savants, París.

JSTOR Journal of the Society of Oriental Research, Chicago, 1917-1932.

JThS Journal of Theological Studies, Oxford-London.

ΚΔ Καινή Διαθήκη.

KA Kyrka Historisk Opskrift, Stockholm.

KAV Kommentar zu den apostolischen Väter, Göttingen, 1993.

KGA Kirchengeschichtl. Abhandl., ed. M. Sdralek, Breslau, 1902-1912.

KT Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen, ed. Por H. Lietzmann, Berlin, 1903ss.

KIT Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen, Begründet von H. Lietzmann.

Krüger-Ruhbach G. Krüger-G. Ruhbach, Ausgewählte Märtyrerakten, Tübingen[4] 1965.

LACL Lexikon der antiken christlichen Literatur, Siegmar Döpp und Wilhelm Geerlings unter Mitarbeit von Peter Bruns, Georg Röwekamp und Matthias Skeb OSB, 2. Auflage, Herder, Freiburg/Basel/Wien.

Latmos Latomus Revue des études latines, Bruxelles.

LCC Library of Christian Classics, ed. por J. Baillie, J. T. McNeill, H. P. van Dusen. London-Philadelphia, 1953ss.

LCL Loeb Classical Library, London-New York.

LF Liturgie Geschichtliche Forschungen, Münster, 1918ss.

LFC Library of the Fathers of the Holy Catholic Church, ed. por E. B. Pusey, J. Keble e J. H. Newman, Oxford, 1838-1888.

LJ Liturgisches Jahrbuch, Münster, 1951ss.

LNPF A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church, ed. por Ph. Schaff e H. Wace, Buffalo-New York, 1886-1900.

LQ LA Liturgie Geschichtliche Quellen, Münster, 1918ss.

LQF Liturgie Geschichtliche Quellen und Forschungen, Münster in Westfalen.

LThK Lexikon für Theologie und Kirche, Freiburg, 1930-1938.
LThK[2] Lexikon für Theologie und Kirche 2.a ed. Freiburg im Br., 1957ss.
LThPh Laval Théologique et Philosophique, Québec.
LZ Liturgische Zeitschrift.
LZB Literarisches Zentralblatt, Leipzig.
MA Revista Mitropolia Ardealului, Sibiu.
MAH Mélanges d'Archéologie et d'histoire, Paris-Roma, 1881ss.
MB Revista Mitropolia Banatului, Timișoara.
MMS Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași.
MO Revista Mitropolia Olteniei, Craiova.
MBTh Münsterische Beiträge zur Theologie, Münster, 1923ss.
MC Monumenta Christiana, Bibliotheek van Christelijke Klassieken, Utrecht de Bruxelles, 1948ss.
MD La Maison-Dieu, Paris, 1945ss.
MDAI Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Römische Abteilung, Heidelberg.
MG Migne, Patrologia Graeca.
MGH Monumenta Germaniae Historica, Hannover Berlin, 1826ss.
MGWJ Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums, Breslau 1851ss.
ML Migne, Patrologia Latina.
Mn Mnemosyne, Bibliotheca philologica Batavorum, Leiden-Leipzig.
Mnem Mnemosyne, Leyden.
MS Mediaeval Studies, Toronto, 1939ss.
MSCA Miscellanea Agostiniana, Roma, 1931.
MSCI Miscellanea Isidoriana, Roma, 1935.
MSLC Miscellanea di Studi di Letteratura Cristiana Antica, Catania.
MSR Mélanges de Science Religieuse, Lille, 1944ss.
MStHTh Münchener Studien zur historischen Theologie, München, 1921-1937.
MTS Münchener theologische Studien, München, 1950ss.
MTZ Münchener Theologische Zeitschrift, München.
Mu Le Muséon, Louvain.

Musurillo, The Acts... H. Musurillo, The Acts of the Christian Martyrs, Oxford, 1972.

N Did Nuovo Didaskaleion, Catania.

NA Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, Hannover, 1876-1936.

NADG Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, Hannover.

NAKG Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis, Haag.

NC La Nouvelle Clio, Bruxelles, 1947ss.

ND Nuovo Didaskaleion, Catania, 1947ss.

NDid Nuovo Didascaleion, Catania.

NΣ Νέα Σιών, ,Ιεροσολύμων.

N.F. Neue Folge.

NGWG Nachrichten der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen.

NJKA Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Leipzig.

Nov Test Novum Testamentum, Leiden.

NRTh Nouvelle Revue Théologique, Tournai.

N.S. Nueva serie, Nouvelle Série, New Series.

NSch New Scholasticism, Washington, 1927ss.

NKZ Neue kirchliche Zeitschrift, Erlangen-Leipzig, 1890ss.

NTA Neutestamentliche Abhandlungen, Münster, 1909ss.

NTT Nieuw Theologisch Tijdschrift, Haarlem.

NTS New Testament Studies, Cambridge.

NZSTh Neue Zeitschrift für systematische Theologie, Berlin.

ÖAKR Österreichisches Archiv für Kirchenrecht, Wien.

OC Oriens Christianus, Leipzig-Wiesbaden.

OCh Orientalia Christiana, Roma, 1923-1934.

OChA Orientalia Christiana Analecta, Roma, 1939.

OCP Orientalia Christiana Periodica, Roma.

ODB The Oxford Dictionary of Byzantium, Oxford.

ODCC The Oxford Dictionary of the Christian Church, London, 2th édition

OLP Orientalia Lovaniensia, Louvain.

OLZ Orientalistische Literaturzeitung, Leipzig.

Or Orientalia, Commentari periodici Pont. Instituti Bibl. Roma, 1920ss.

Orph Orpheus. Rivista di umanità classica e cristiana, Catania.
OrSy L'Orient Syrien, Paris.
OstKSt Ostkirchliche Studien, Würzburg.
Ort. Ortodoxia, București.
OT Revista Orizonturi Teologice, Oradea.
ΠΔ Παλαιά Διαθήκη.
PB Pastor Bonus, Tréveris, 1889ss.
PC Páraula Cristiana, Barcelona.
PG J. P. Migne, Patrologia Graeca.
Phil Philologus. Zeitschrift für das klassische Altertum, Leipzig-Wiesbaden, 1946ss.
PhJ PhJ Philosophisches Jahrbuch der Görres Gesellschaft, Fulda, 1888ss.
PhW Philologische Wochenschrift, Leipzig.
PL J. P. Migne, Patrologia Latina.
PO Patrologia Orientalis, Paris.
PP La Parola del Passato, Rivista di studi classici, Napoli, 1946ss.
PrOChr Le Proche-Orient Chrétien, Jerusalén, 1951ss.
PS Patrologia Syriaca, ed. R.Graffin, Paris, 3 vol.
PSB Colecția Părinţi şi Scriitori Bisericeşti, Bucureşti.
PSt Patristic Studies, ed. por R. Deferrari, Washington (D.C.), 1922ss.
PThR Princeton Theological Review, Princeton.
Πτϱ.-Διδ. Πατήϱ-Διδάσκαλος (Πατέϱϐς-Διδάσκαλοι).
PWK Pauly-Wissowa-Kroll, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Stuttgart, 1839-1980.
QLP Questions Liturgiques et Paroissiales, Louvain, 1918ss.
RABM Revista de Archivos, Bibliotecas-Museos, Madrid.
RAC Rivista di Archeología Cristiana, Roma, 1924ss.
RACH Reallexikon für Antike und Christentum, Stuttgart.
RAL Rendiconti della Reale Accademia Nazionale dei Lincei,
Classe di scienze morali, storiche e filologiche, Roma.
RAM Revue d'Ascétique et de Mystique, Toulouse.
Rap Revue Apologétique, Paris, 1905-1940.
RB Revue Bénédictine, Maredsous.
Rb Revue Biblique, Paris.

RBibl Revue Biblique, Paris, 1891ss, Nueva Serie: 1904ss.
RBPh Revue Belge de Philologie et d'Histoire, Bruxelles.
RC Revue Critique d'Histoire et de Littérature, Paris.
RCC Revue des Cours et Conférences, París.
RCCM Rivista di Cultura Classica e Mediaevale, Roma.
RD Revue Historique de Droit Français et Étranger, Paris, Siret.
RDC Revue de Droit Canonique, Strasbourg, 1951ss.
RE Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche, fondata por J. J. Herzog, 3.* ed. a cura di A. Hauck, Leipzig, 1896-1913.
REA Revue des Études Arméniennes, París.
REAN Revue des Études Anciennes, Bordeaux, 1899ss.
REAug Revue des Études Augustiniennes, Paris.
REB Revue des Études Byzantines, París, 1946ss.
REG Revue des Études Grecques, Paris.
REL Revue des Études Latins, Paris.
RelC Religión y Cultura, Madrid.
Religio Religio, ed. E. Buonaiuti, Roma, 1925-1939.
RET Revista espanola de Teologia, Madrid.
RevR Review of Religion, New York.
RF Razón y Fe, Madrid, 1901ss.
RFE Revista de Filología Española, Madrid.
RFIC Rivista di Filologia e Istruzione Classica, Torino.
RFN Rivista di Filosofia Neoscolastica, Milano, 1909ss.
RGG' Religion in Geschichte und Gegenwart. 2.s ed. ed. H. Gunkel-L. Zscharnarck, Tübingen, 1927-1932.
RGG'' Religion in Geschichte und Gegenwart. 3.4 ed. por K. Galling, Tübingen, 1957ss.
RGH Revue des Questions Historiques, Paris, 1866ss.
RH Revue Historique, Paris, 1867ss.
RHE Revue d'Histoire Ecclésiastique, Louvain.
RHEF Revue d'Histoire de l'Église de France, Paris, 1910ss.
RHL Revue d'Histoire et de Littérature religieuse, Paris.
RhM Rheinisches Museum für Philologie, Frankfurt a. M.
RHPR Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuse, Strasbourg.

RHR Revue de l'Histoire des Religions, Paris.
RHSpir Revue d'Histoire de la Spiritualité, Paris.
RHT Revue d'Histoire de Textes, Paris.
RILSL Rendiconti. del R. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere, Classe di Lettere e Scienze Morali e Storici, Milano.
RiStCl Rivista di Studi Classici, Torino.
RLM Revue Liturgique et Monastique, Maredsous.
RML Revue du Moyen-áge Latin, Lión-Strasbourg, 1945ss.
ROC Revue de l'Orient Chrétien, Paris.
ROL Revue de l'Orient Latin, París, 1893ss.
RPh Revue de Philologie, de Littérature et d'Histoire anciennes, Paris.
RQ Römische Quartalschrift, Freiburg i. Br.
RQH Revue des questions historiques, Paris.
RQU Revue de Qumran, Paris.
RR Ricerche Relígiose, Roma, 1925ss.
RSCI Rivista di Storia della Chiesa in Italia, Roma.
RSFR Rivista di Studi Filosofici e Religiosi, Roma.
RSH Revue de Synthése Historique, París.
RSLR Rivista di Storia e Letteratura Religiosa, Firenze.
RSO Rivista degli Studi Orientali, Roma, 1908ss.
RSPT Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques, Paris, 1907ss.
RSR Recherches de Science Religieuse, Paris.
RStR Ricerche di Storia Religiosa, Roma, 1954ss.
RSO Rivista degli Studi Orientali, Roma.
RSRUS Revue des Sciences Religieuses, Strasbourg-Paris.
RT Revista Teologică, Sibiu.
RT Revue Thomiste, Paris, 1893ss.
RTAM Recherches de Théologie Ancienne et Médiévale, Louvain.
RThPh Revue de Théologie et de Philosophie, Lausanne.
RTP Revue de Theologie et Philosophie, Lausanne, 1868ss.
RTr Rivista Trimestrale di Studi Filosofici e Religiosi, Perugia.
RUO Revue de l'Université d'Ottawa.
SA Studia Anselmiana, Roma, 1933ss.

SAB Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften. Phil.-hist. Klasse, Berlin, 1882ss.

SAH Sitzungsberichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften. Phil.-hist. Klasse, Heidelberg, 1910ss.

SAM Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Phil.-hist. Klasse, Monaco, 1871ss.

SAW Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften. Phil.-hist. Klasse, Viena, 1847ss.

SbB Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist, Klasse, Berlin.

SC Scuola Cattolica, Milan, 1873ss.

SCA Studies in Christian Antiquity, ed. por J. Quasten. Washington D.C., 1941ss.

SCh Sources Chrétiennes, Paris-Lyon.

Schol Scholastik, Freiburg Eupen.

SCO Studi Classici e Orientali, Pisa.

SD Studies and Documents, ed. por K. Lake iS. Lake. London-Philadelphia.

SEJG Sacris Erudiri. Jaarboek voor Godsdienstwetenschappen Steenbrugge, St. Pietersabdij.

SIF Studi Italiani di Filología Classica, Firenze.

SJMS Speculum. Journal of Medieval Studies, Cambridge (Mass.), 1926ss.

SJTh Scottish Journal of Theology, Edinburgh.

SKGG Schriften der Königsberger Gelehrtengesellschaft.

SM Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige, München.

SMITH-WACE Dictionary of Christian Biography, W. Smith and H. Wace, 4 vol., London.

SMSR Studi e Materiali di Storia delle Religioni, Bologna.

SO Symbolae Osloenses, Oslo, 1920ss.

So Sophia, Milano

SP Studia Patristica (TU), Berlin, 1957ss.

SPCK Society for Promoting Christian Knowledge, London.

SPM Stromata Patristica et Mediaevalia, ed. por C. Mohrmann y J. Quasten. Utrecht, 1950ss.

SQ Sammlung ausgewählter Quellenschriften zur Kirchen und Dogmengeschichte, Tübingen.

SSL Spicilegium Sacrum Lovaniense, Louvain, 1922ss.

ST Revista Studii Teologice, București.

ST Studi e Testi. Pubblicazioni della Biblioteca Vaticana, Roma, 1900ss.

StBN Studi Bizantini e Neoellenici, Roma, 1947ss.

STC Revista Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Catholica, Cluj-Napoca.

STCL Revista Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Catholica Latina, Cluj-Napoca.

STc Studia Catholica, Nijmegen.

StG Studia Catholica. Roermond y Nimega, 1924ss.

STGCV Revista Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Graeco Catholica Varadiensis, Oradea.

StGKA Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums, Paderborn.

STO Revista Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Orthodoxa, Cluj-Napoca.

StMon Studia monastica, Abadia de Montserrat, Barcelona.

StPad Studia Patavina, Padova.

StP Studia Patavina, Padova, 1954ss.

STRT Revista Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Reformata Transylvanica, Cluj-Napoca.

ΘΗΕ Θρησκευτική καί `Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, `Αθήνα.

TEDJ Teologie și Educație la Dunărea de Jos, Galați.

Teol Revista Teologia, Arad.

THBL Theologische Blátter, Leipzig, 1922ss.

THGL Theologie und Glaube, Paderborn, 1909ss.

THJ Theologische Jahrbücher, Leipzig, 1842.

THLB Theologisches Literaturblatt, Leipzig, 1880ss.

ThLZ Theologische Literaturzeitung, Leipzig-Berlin.

ThPh Theologie und Philosophie, Freiburg in Br.

ThR Theologische Revue, Münster im Westfalen.

ThRu Theologische Rundschau, Tübingen.

ThQ Theologische Quartalschrift, Stuttgart-Tübingen.

ThStK Theologische Studien und Kritiken, Gotha.

ThZ Theologische Zeitschrift, Basel.

TJHC Theology Journal of Historic Christianity, London.

TP Transactions and Proceedings of the American Philological Association, Lancaster, Pa.

Tr Traditio, New York.

TR Periodicul Telegraful Român, Sibiu.

TrThZ Trierer Theologische Zeitschrift, Trier.

TS Theological Studies, Baltimore.

TSt Texts and Studies, ed. por J. A. Robinson, Cambridge, 1891ss.

TU Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, Leipzig-Berlin.

TV Revista Teologie și Viață, Iași.

TZ Theologische Zeitschrift, Basel, 1945ss.

UTQ University of Toronto Quarterly, Toronto.

VC Vigiliae Christianae, Amsterdam.

VD Verbum Domini, Roma, 1921ss.

VetChr Vetera Christianorum, Bari.

VS La vie spirituelle, Paris.

VV Vizantijski Vremennik, Pietroburgo. New Serie, Moscow.

WJB Würzburger Jahrbücher für klassische Altertumswissenschaft, 1947ss.

WS Woodbrooke Studies, Manchester.

WSt Wiener Studien, Zeitschrift für klassische Philologie, Wien.

WZHalle Wissenschaftliche Zeitschrift der M. Luther-Universität Halle-Wittenberg, Halle.

WZKM Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, Wien.

ZAM Zeitschrift für Aszese und Mystik, Innsbruck-München.

ZAW Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft (Giessen), Berlin, 1881ss.

ZB Zeitschrift für Balkanologie, Wiesbaden.

ZBW Zentralblatt für Bibliothekswesen, Leipzig, 1884ss.

ZDADL Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur, Wiesbaden.

ZDMG Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Wiesbaden.

ZDB Zeitschrift des Deutschen Palästina Vereins, Leipzig, 1878 ss.

ZKG Zeitschrift für Kirchengeschichte, Stuttgart.

ZKTh Zeitschrift für Katholische Theologie, Innsbruck.

ZMR Zeitschrift für Missions-und Religionswissenschaft, Münster, 1928ss.

ZNW Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der Älteren Kirche, Giessen-Berlin.

ZPE Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn.

ZRGG Zeitschrift für Religions-und Geistesgeschichte, Marburg.

ZSK Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte Kanonistische Abteilung, Weimar, 1911ss.

ZSR Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte Romanistische Abteilung, Weimar, 1880ss.

ZST Zeitschrift für systematische Theologie, Gütersloh, 1923ss.

ZTK Zeitschrift für Theologie und Kirchen, Tübingen, 1891ss.

ZWTh Zeitschrift für wissenschaftlichen Theologie.

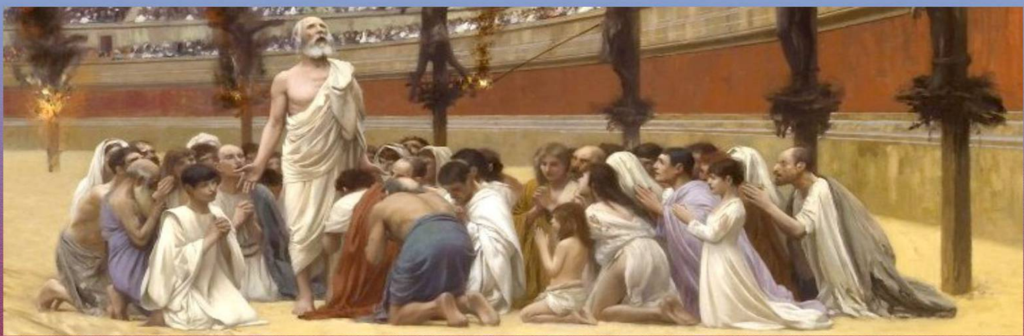

Lucrarea pr. lect. univ. dr. habil. Călin Ioan Dușe, *Persecuțiile și martirii creștini din secolul I*, continuă seria cărților destinate cunoașterii perioadei patristice, atât sub aspectul literaturii creștine, a textelor antice care expun, prin transparență, puritatea doctrinară a credinței apostolice, cât și sub aspectul aprofundării contextului în care apare și își trăiește copilăria Biserica lui Hristos. Se propune, printr-un itinerar metodologic, o prezentare a patristicii în strânsă legătură cu ambientul geopolitic, cultural și spiritual al secolului I, oferindu-ne astfel un tablou complet asupra nașterii și dezvoltării inițiale a creștinismului.

Despre această realitate a persecuțiilor și a martiriului din perioada începuturilor ne vorbește această carte. În primul rând este un suport de curs destinat studenților, masteranzilor și doctoranzilor în teologie care facilitează procesul de predare-învățare a patristicii. Părintele Călin Ioan Dușe, pornind de la situarea în contextul istorico-cultural și spiritual a Părinților Bisericii, pentru o mai bună înțelegere a operelor lor și un pas spre cercetarea din domeniul teologiei patristice. Sinteza de față este utilă oricărui cercetător din domeniul teologiei în măsura în care oferă într-o formă imediat accesibilă rezultatele studiilor de specialitate clasice sau recente, facilitând parcurgerea diferitelor etape metodologice necesare redactării rezultatelor cercetării. Lucrarea pr. lect. univ. dr. habil. Călin Ioan Dușe, de o mare actualitate, se dovedește a fi o cercetare consistentă sub aspectul compoziției și analizei, cu o bibliografie adecvată, abordând tematica respectivă într-o manieră științifică. Autorul demonstrează că stăpânește metoda de lucru teologico-științifică, dovedind o putere de analiză robustă și o capacitate de sistematizare a tematicii abordate în concordanță cu criteriile științifice necesare. Forma de expunere este adecvată unei lucrări științifice de asemenea factură, tratând problemele la un nivel corespunzător, într-un stil elevat, precis și antrenant.

Aprofundând cunoașterea secolului I, a perioadei persecuțiilor și a martirologiului creștin, lucrarea de față devine o piesă importantă dintr-un mozaic care reunește toate elementele necesare unei priviri de ansamblu, ceea ce a făcut deja pr. lect. univ. dr. habil. Călin Ioan Dușe până acum. Îi dorim succes și inspirație ca să-și continue proiectul în această direcție, iar tuturor celor care vor lectura lucrarea de față le dorim lumina harului care să le clarifice misterele credinței și să le dăruiască în adâncul sufletului adevărata Pace a lui Hristos!

Pr. conf. univ. dr. habil. **Alexandru Buzalic**
Conf. univ. dr. **Marius Telea**

UNIVERSITAS CLAUDIOPOLITANA
ROMANIA
PRESA UNIVERSITARĂ

ISBN: 978-606-37-2307-0